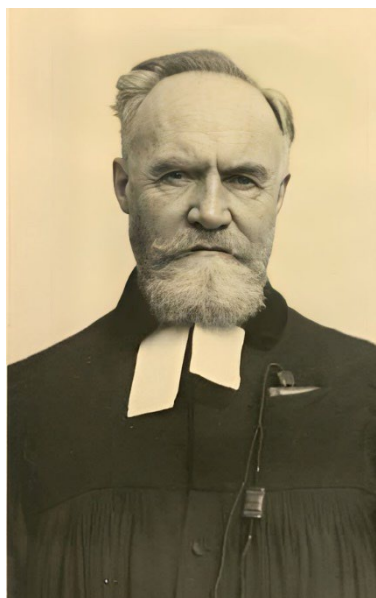

ВИЗНАЧНІ ПОСТАТІ ПРОТЕСТАНТСЬКОГО РУХУ

Юрій Клоновський

ТЕОДОР ЦЕКЛЕР

Теодор Цеклер (нім. *Theodor Zöckler*) – пастор, богослов, педагог, організатор благодійних установ та духовний провідник німецької євангельської громади в Галичині. Його життя тісно пов'язане зі Станиславом – сучасним Івано-Франківськом, де він працював майже пів століття. Саме там Цеклер створив цілу систему сиротинців, шкіл, лікарень і ремісничих закладів, які допомагали дітям, бідним, хворим і людям похилого віку. Народився він 5 березня 1867 року в Грайфсвальді, а помер 18 вересня 1949 року в німецькому місті Штаде.

Майбутній пастор виріс у релігійній та освіченій родині. Його батько Отто Цеклер був професором теології, а мати Шарлота походила з педагогічного середовища. Тому з дитинства Теодор перебував у атмосфері християнської віри, науки й відповідальності перед суспільством. Він здобував богословську освіту в університетах Грайфсвальда, Лейпцига та Ерлангена. Особливо важливим для нього стало навчання в Лейпцигу, де він познайомився з ідеями професора Франца Деліча, відомого

дослідника юдаїки. Саме тоді в Цеклера сформувався інтерес до місійної праці серед єврейського населення Східної Європи.

У 1891 році молодий Теодор Цеклер прибув до Станиславова, який тоді входив до складу Австро-Угорської імперії. Спершу його поїздка мала бути тимчасовою: він мав допомогти місцевій євангельській громаді та замінити іншого місіонера. Однак ця тимчасова місія перетворилася на головну справу його життя. Станиславів кінця XIX століття був багатонаціональним і багатоконфесійним містом, де жили українці, поляки, євреї, німці та представники інших спільнот. Німецька протестантська громада була невеликою й потребувала духовної та соціальної підтримки.

Перші враження Цеклера від міста були пов'язані не з урочистою зустріччю, а з людським горем. За свідченнями біографічних матеріалів, одразу після прибуття він зіткнувся з проблемою сирітства та бідності. Це стало одним із поштовхів до його подальшої благодійної діяльності. Він зрозумів, що пастирське служіння не може обмежуватися лише проповідями й богослужіннями. Для нього християнська віра мала проявлятися в конкретній допомозі: у вихованні дітей, лікуванні хворих, підтримці нужденних і створенні умов для праці.

Найважливішим результатом діяльності Цеклера стали так звані «Цеклерівські заклади» – велика мережа соціальних, освітніх і релігійних установ у Станиславові. У 1896 році подружжя Теодора та Лілли Цеклерів відкрило сиротинець «Вифлеєм», який спочатку прийняв лише кількох дітей, але згодом розрісся у значний добродійний центр. Пізніше виникли інші установи: сиротинець «Назарет», народна школа, гімназія, лікарня «Бетезда», будинки для дівчат і хлопців, дитячий садок, дім для літніх людей, а також приміщення для підготовки майбутніх церковних працівників.

Особливістю Цеклерівських закладів було те, що вони поєднували милосердя з освітою та професійним навчанням. Діти не лише отримували дах над головою і їжу, а й навчалися

грамоти, ремесел, дисципліни та самостійності. Для юнаків із бідних родин важливу роль відігравала фабрика сільськогосподарських машин VIS, де вони могли здобути практичні навички – працювати слюсарями, ковалями, токарями чи іншими фахівцями. Таким чином Цеклер прагнув не просто допомогти людині тимчасово, а дати їй шанс на самостійне майбутнє.

Важливо, що благодійність Цеклера не була замкнена лише в межах німецької громади. Хоча його головним обов'язком була опіка над німецькими євангеліками, у його закладах виховувалися й навчалися також українські, польські та єврейські діти. Це свідчить про ширший гуманістичний характер його праці. У багатонаціональній Галичині, де між різними спільнотами часто існували напружені відносини, такі установи ставали прикладом міжконфесійної та міжетнічної співпраці.

Перша світова війна стала великим випробуванням для справи Цеклера. Коли бойові дії охопили Галичину, його заклади опинилися під загрозою. За німецькими біографічними джерелами, йому довелося евакуювати близько 200 дітей на захід, рятуючи їх від небезпеки. Пізніше він організував допомогу для біженців і постраждалих від війни. Цей епізод показує, що Цеклер був не лише адміністратором чи духовним лідером, а людиною, готовою діяти в найтяжчих обставинах.

Після Першої світової війни Галичина опинилася в нових політичних умовах. Станиславів увійшов до складу Польської держави, а німецька меншина мусила пристосовуватися до нової влади. У цей період Цеклер продовжував розвивати освіту й церковне життя. У 1919 році в Станиславові відкрилася німецька гімназія, а в 1920-х роках він став одним із найавторитетніших діячів протестантського середовища Галичини. З 1924 року він фактично очолював Євангелічну Церкву Аугсбурзького та Гельветського Сповідань у Галичині.

Окремої уваги заслуговують його зв'язки з українським протестантським рухом. У міжвоєнний період частина українців Галичини зацікавилася євангельськими ідеями. Цеклер підтримував формування українських протестантських громад, а джерела зазначають, що він проповідував українською мовою перед українською паствою. Це робило його постаттю не лише німецької, а й ширшої галицької історії. Його діяльність торкалася українського релігійного життя, хоча сам він залишався передусім представником німецької євангельської традиції.

Друга світова війна фактично зруйнувала той світ, у якому Цеклер працював десятиліттями. У 1939 році, після приходу радянської влади до Станиславова, німецька громада почала залишати місто. Теодор і Ліллі Цеклери виїхали зі Станиславова наприкінці 1939 року. Засновані ним установи були конфісковані або занепали. Для самого Цеклера це було тяжкою втратою, адже його багаторічна праця була пов'язана саме з цим містом, його людьми, дітьми, школами й церквою.

Попри це, після виїзду з Галичини він не припинив служіння. У Німеччині Цеклер продовжував підтримувати галичан-німців, які були розсіяні війною та переселеннями. Він листувався з ними, допомагав організувати церковну й соціальну підтримку, залишався моральним авторитетом для людей, які втратили батьківщину. Помер Теодор Цеклер 18 вересня 1949 року в Штаде, залишивши після себе пам'ять про людину, яка поєднала віру, працю і милосердя.

Сьогодні пам'ять про Теодора Цеклера зберігається в Івано-Франківську. У місті є вулиця, названа на його честь, а деякі будівлі, пов'язані з німецькою громадою та його установами, досі нагадують про цю сторінку історії. Зокрема, колишні шкільні й лікарняні споруди є важливими слідами діяльності галицьких німців у міському просторі. Історики також звертають увагу на те, що Цеклерівські заклади були одними з найважливіших протестантських благодійних структур Центрально-Східної Європи.

Постать Теодора Цеклера важлива не лише для історії німців Галичини. Вона показує, як одна людина може впливати на розвиток міста, освіти, благодійності й міжнаціонального порозуміння. Його життя доводить, що справжнє служіння не обмежується словами. Воно проявляється у школах, лікарнях, сиротинцях, у врятованих дітях і підтриманих родинах. Цеклер

був людиною своєї епохи, але його ідея відповідальної допомоги залишається актуальною й сьогодні.

Отже, Теодор Цеклер – це постать, яка поєднала в собі риси пастора, організатора, педагога та благодійника. Він приїхав до Галичини як молодий місіонер, а став одним із найпомітніших діячів соціального служіння в історії Станиславова. Його спадщина нагадує, що історія міста складається не лише з політичних подій, а й із людської доброти, щоденної праці та готовності допомагати тим, хто цього потребує.

Список використаної літератури:

1. Клоновський Ю. Християнська освіта в Галичині крізь призму діяльності Теодора Цеклера. *Освітологія*. 2025. Т. 14, № 14. С. 80-93. DOI: 10.28925/2412-124X.2025.14.6.
2. Цеклер Л. Бог чує молитву! Життя Теодора Цеклера, розказане Ліллі Цеклер / пер. з нім. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2007.
3. Цеклер Е. Ви мусите жити! Теодор Цеклер як засновник найбільшої благодійної організації у Східній Європі / пер. з нім. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2013.